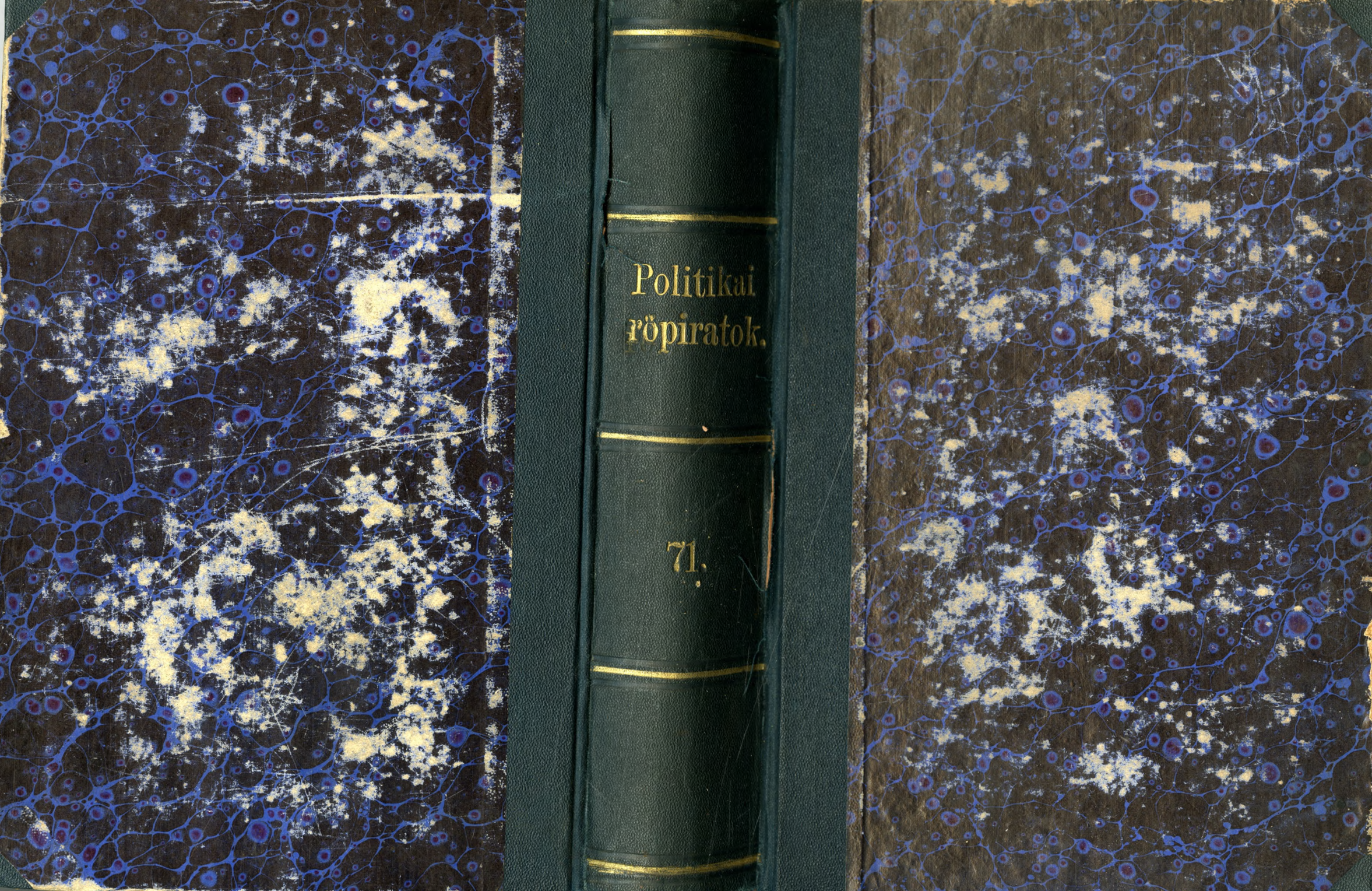

The image shows the front cover and spine of an old book. The cover is decorated with a marbled paper pattern featuring a dark brown background with intricate, branching blue veins and numerous small, circular spots of white and light blue. The spine is bound in a dark green, textured material, possibly leather or cloth, and is decorated with four horizontal gold bands. The title and volume number are printed in gold on the spine.

Politikai
röpiratok.

71.

71
138

EMLÉKBESZÉD.

TARTOTTA

DEÁK FERENCZ

GYÁSZÜNNEPÉLYÉN

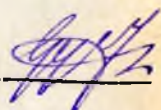
1876. febr. 5-én

A PÁPAI ÁG. II. EV. TEMPLOMBAN

✓
GYURÁTZ FERENCZ

PÁPAI ÁG. II. EV. LELKÉSZ.

*Magykötelessen Ballagó Mor Ulmal
Visszkötelessen*

PÁPÁN,

A REFORM. FÖTANODA BETŰIVEL NY. DEBRECZENY K.
1876.

11.

61670002 610000

Dr. BALLAGI GÉZA.

. . . Nagy próféta támadt mi közöttünk . . .

Luk. 7. r. 16. v.

A nagycmberek neve s emléke a nemzet elidegeníthet-
len hozomány; e szent örökségtől nem foszthatja meg azt,
árulás, elnyomatás, árulás, nem még a rabszolgaság sem.
Mihelyt a népélet üdülui kezd, az elhunyt hősök feltámadnak
a honfiak emlékében s mint dicsőült szemlélők s ítélő bírák
csatlakoznak az élők mellé . . .

Jellem. Smiles után K. T. K.

A való nagyságnak épen úgy következése a dicsőség;
mint jámbor életnek a becsület . . .

Kit a sors meghívott, annak tiszta látást is ad a kellő
utat s eszközt megtalálni.

Kölcsey: Parainesis.

Fátyolt kötnek ifjak s nők mindannyan
A bánatnak sötét fátyolát.

— Egy nemzet áll a sirhalom felett
Melybe tette legelső fiát.

Egy nemzet küld fohászt fel a magas égre,
Téged igaz Isten esdő szívvvel kérve:
— A nagy lélek, mely itt híven munkált, végzett,
Leljen szent egedben örök dicsőséget. Amen.

~~~~~
Alapigék ;

II. Sámuel 3. d. r. 32. 38. v.

„És eltemeték Abnert Hebronban. Akkor felkiálta a király és igen sira Abner koporsóján, és mind az egész sokaság igen sira.“ — — — — —

„Monda pedig a király szolgálóinak: nem tudjátok-e, hogy fejedelem és nagy fejedelem esett el ma Izrael népe közül?“

A felolvasott alapigékben egy meghatározó kép van elénk tárva. Egy koporsót hocsátunk le a föld keblébe s a nyitott sir felett együtt képezik a gyászoló közönséget egy király és a nép. A gyászkoszorún találkozunk a fejedelemnek, és alattvalói — a polgároknak könnye. Együtt temetnek, a koronás fő és az utolsó jobbágy; együtt gyászolják az elhunytban az ország disztét, a béke nemtőjét király és népe közt, s hazafias tetteivel egy boldogabb korszak előkészítőjét.

E jelenet megújulását mutatják fel nemzetünk

életében ép a mostani napok. Egy ravatal állt ott a fővárosban egyik nemzeti palotában — mely mellől az elszárnyalt halál hir a bánatot vitte magával Kárpátoktól Adriaig, a tróntól az utolsó gunyhóig. Ép a zajló örömök ideje uralgott s e halálhir számüzte az öröm nyilvánulást az egész országból. Kitépték a honleányok fürteikből az ékes virágot, hogy koszoruba füzve a ravatalra tegyék. Megszakadt az ifjúságnak ajkán az örömdanája és helyette „búsan bugott lassú gyász ének.“ Elnémult a kedvre gyújtó zene; s ha megszólalt, csak azért, hogy panaszló zokogással kísérje egy nemzethez kesergő bánatát. Együtt gyászol a ravatal körül a habor s az egyszerű daróc; koszoruján egybevegyül a fejedelmi köny az alattvalóéval. És ha kérdjük, mi kölesönz a halálhírnél e varázshatalmat, hogy az ország egyik szélétől a másikig elhatva a bánatot költé fel viszzshangul mindennütt? E kérdésre e párszó adja meg a választ: meghalt Deák Ferencz országgyűlési képviselő, gyászolja egy nemzet s egy fejedelmi pár.

Meghalt!... E szó egy országnak és trónjának veszteségét jelzi. Mindkettőnek őszinte hive, hű szövetségese és szilárd támasza volt. Méltán siratja a nemzet, s megilleti gyászkoszoruját a fejedelmi könyű. „Fejedelmi ember esett el benne népe közül.“

Azonban Gyászló Gyülekezett, mint a meteorok ép le hullása mutatja fel pályáját sugározónben a feltekintő előtt; egy nagy férfunak is halála tünteti fel bevégezett útját legragyogóbb fényben. A sirha-

lomról felemelt szemcinket megragadják a multak emlékei: s ihlett kebellet látjuk beh bizonyulva azon igazságot, hogy a polgárerény útján végzett életre nézve a halál csak megdicsőülés, mert: „a derék nem fél az idők mohától, a koporsóbol kitör és eget kér!” Így, míg egyrészt fájdalommal nézzük a nagyság sirba-döltét, másrésztől fenkölt érzelmmel tekintünk sirja mellől multjára, mely dicső jutalmat nyert, midőn milliók kegyelele vési fel a halhatatlanság örök oszlopára.

Egy honpolgár meghalt, és egy nemzet gyászol királyával élén; szép és dicső halál! A ravatalt a tisztelet dicsfénnyel vonja be, s csak édes lehet a siri álom a koszorun, mit a népkegyelet hozott könnyükkel áztatva. Egyszersmind a visszshang, mit e nagyhonfinak halál hire keltett belül s kívül honunk határain, — míg az erény hatalmáról beszél; szivemelve hirdeti, hogy

Azon varázs, melylyel a nagyférfa a tiszteletet örökre nekükhöz csatolják.

I. A közérdek hű szolgálata.

II. Az aranytiszta jellem.

I.

A közérdek hű szolgálata intő kötelesség minden honpolgárra nézve; kinek nagyobb mértékben adott azonban a végzet talentomot, az nagyobb felelősséget hord, arra szélesb tér vár, miha betölt munkájával hiven, több felől is üdvözli jutalmul a halás köszönet. A nagy férfiak, mint egy írónk különösen a költőkről mondja, úgy tekinthetők, mint az

istenségnek földre küldött nyitott levelei *), melyek a magasztos eszméket meghozzák s hirdetve, ápolva, nyomaikat bevésik a népéletbe, törvényekbe, mint a tovább haladás biztos zálogait. A nagyférfiak lángszellemükkel kimagasulva környezetükből messzebb belátnak a jövőbe, tisztábban itélik meg a jelen feladatát, így hű irány mutatói, a nemzetnek a boldogabb kor felé. A lángész fel a magasba törve lát-noki erő lesz, mely az egyiptomi sanyaruság földén a rabigában görnyedező népnek, az ihlető remény hangján beszél a téjjel és mézzel folyó Kanaánról. A nyomornak pusztaságán bolygó nemzet előtt vezérlő tűzoszlop, mely felfedezi a vigasz enyhítő forrásait, felkeresi a remény mannáját jó népe számára, s ha önmagát felemészttve kiáltuk egyetlen üdvé a tudat, hogy az ő reménye és hitében nevelt nemzet sirjától el talál majd — miről ő jósolt álmodott — az ígért földére.

A nagyférfiak röviden népboldogítók lehetnek, mint erkölcsi nevelők, törvényalkotók, nemes elvek lelkes terjesztői, mint áldozatkész vezérek a haladás útján. Ilyeneket ért az írás, midőn intő hangon mondja el a népnek: „Profétát támaszt ki néktek az Isten . . hogy . . őt hallgassátok.“ Azonban a közüdv, a nemzeti óhajok megvalósulása sztt. örökségül viszik magukkal a nép közé a hálaérzetet is, nagyférfiak iránt kiknek vezérlete alatt mind ezt kivivhatta.

---

*) Petőfi. A magyar politikusokhoz.

A hála és kegyelet nagyjai iránt sz. kötelessége mindenkor a népnek.

Ia ezt gyáván elfelejtve megtapodja, s elhunyt jöltevői emlékét, tisztelni nem tudja, akkor az elkorcsosult nemzet — méltatlan már a nagyságra, dicsőségre — maga ássa meg átkos kezekkel ön sírját.

Nagy férfiakat, kik a közügynek szentelék életüket, mutathat fel a mi történetünk, is, és mi tisztelni is tudjuk emléküket. A kegyelet említi az Árpádok és Hunyadiak nevet, míg egy magyar lakik a Duna s Tisza partján: a lelkesedés könnyűt fakasztják a szemben a Nagy Lajosok s Zrinyiek hősi emlékei, míg egy szabadságszerető honfi él e földön.

Egy nagy férfit, kinek érdemei a honiránt, hervadatlan koszorút képeznek — fog ismertetni a történet, Deák Ferenczben is. Ott fogtal ő méltó helyet azon nagyoknak sorában, kiknek lángesze nemzetük dicsőségére világolt s kiknek „tettük sugára át ragyog időn s enyészeten *).“

A jelen század második negyede az örökölt elenséges viszonyok hatása alatt még mindig csak tengésre kárhozlatva lelte nemzeti életünket. Fellépett ekkor Széchényi, s hatalmas szellemével ébresztve a szunnyadó erőket, lankadatlan buzdítá nemzetét el a békeműveinek versenyterére, hol Európa népei hévvel küzdenek a boldog jövődjé kiérdemléseért. Szava gyujtott és példája hatott. Buzogni kezdett mindenütt

*) Bajza. Apotheosis.

a tett vágy, és az ébredező öntudattal feltámadt azon óhajlás is a nemzetben, hogy újra méltó helyet foglaljon el Európa életrevaló és szabad népei sorában.

Hogy azonban e nemes törekvés sikert is igérjen, szükség volt egy oly szellemre, mely képes legyen győztes harczot vínni minden kasztrendszer, a haladást gátló, s csak az önzésnek hizelgő méltatlan korlátok ellen, s előkészítse a jog és szabadság közkinccsége lételetét. És ezt a szellemet képviselte Deák. Negyven év óta alig lelhető a törvény s jog terén oly üdvös reform. mely ne fűződne az ő nevéhez. Mindig a nemes, szabad eszméknek bajnoka volt s fellépte után csakhamar az ezekért küzdő pártnak lelkes vezére lőn. A nemzet leghivebb tanácsadóját, s jóltevőjét ismerte el benne.

Majd jöttek -48-ban a válságos napok, mikor a szabadság gyűlölő bizalmatlanság ellenségeket támasztott ellenünk mindenütt, s a lángragyult honszeretetet elkeserülten újra kivonta a Bethlenek, és Rákócyak kardját, hogy megvívja a kétségbeesés nehéz csatáját. A kitört harci zajban Deák visszalépett: hol nem érzé magát otthon, nem vágyott vezérszerepre. Ő nem fegyverrel, hanem a törvény benső erejével, az erre támaszkodó türelemmel akarta legyőzni az ellent.

A lezajlott nehéz napok, annyi veszteségek mellett meghagyták őt nemzetünknek, hogy — mint a várnai harczból menekült Hunyadyról mondja a történet — a beállt szomorú időkben lenne a ki vigasz-

talná és biztatná a magyart. Ő bizott a törvény, a szentesített jognak hatalmában, e s bizalmat beoltotta népe lelkébe is. Megértette nemzetével, hogy a törvény azon palladium, melyhez ragaszkodva visszavonulásra kényszerítendjük a szabadság üldő ellenfél táborát; hogy ez azon taj, melytől mint Anteus leszujtva bár meg új erőt meríthetünk, s új reményt a jövő diadalra. És ő a bölcs vezér, kit lelkesülten követett a nemzet bizalma bátran tudatta a jogtípró ellenséggel, hogy a magyar szenvedni meg tanult, de félni nem, hogy a törvényre hivatkozva tud még várni de szentesített jogot elárulni soha, A Deáktól élesztett törvénytisztelet felkölté a viszhangot elleneink sorában is végül, és megnyitották az utat a nemzet óhajainak a trónhoz. Közeledtek egymáshoz az uralkodó s a nép. Az uralkodó esküt tett le az alkotmány, a jog védelmére, a nép koronát tett a királyi főre.

Deák lelke volt a kapocs, melyben a fejedelem és a nemzet bizalma megösszefűződött. Deák elveinek gyümölcse azon tény, hogy, kik egykor ellenfélt láttak egymásban, a fejedelem s a nép a törvény s jog térén szeretet és bizalommal fogadtak egymásnak örök hűséget. Deák eszméinek diadala, hogy felséges uralkodónk alkotmányunknak legelső öre, hogy a magyar hő szeretettel csüng újra királyán, kész éltet s vért áldozni érte. Ha e szép viszony a trón s nép között magas reményre kellő jelenség, ha örömmel gondolhatunk reá, hogy a fejedelmi család asyluma nyelvünknek s nemzeti szép reményeinknek, ha az alkot-

mány paizsa alatt dicsőségnek tartjuk a küzdelmet a közboldogságért, akkor hajoljunk meg tisztelettel De-áknak emléke előtt, mert mind e jelenség reá mutat mint egy hű nemtőre.

II.

A nagyférfiak tiszteletre kötelezhetik maguk iránt a világot tetteikkel, de hogy ezt valóban meg is tehessék, oda még szükséges a jellem. E nélkül az ész csak elkapkodott tüzláng, mely czéltalanul gyújt és pusztít a hova vetődik. A jellem teszi az ésszt Isten üldásává, ez teszi az életet tiszteletre méltóvá igazán. Mint egy irónk mondja: „Minden emberi nagyság alapja a jellem *).“ És tovább: „A lángész bámulatra gyulaszt, a jellem tiszteletre méltó tekintélyt vív ki. A lángeszű emberek képviselik a társadalomban az ésszt, a jellemcsek annak lelkiösmeretét; míg amazokat bámulva csudáljuk, ezeket szívesen követjük **). A jellem: a hűség önmagához s a vallott elvekhez jó és rossz napokban. Az elvhűség, a mit meg nem ingat sem magasság, sem mélység, sem az öröm, sem a méregpohár, sem csillogó arany-láncz, sem csörgő rabbilines, sem a rang, fény csábító syréne, sem a félreismerés, csalódás lélekgyilkoló bántalma. Előtte az első czél a közödv, vezércsillaga az emberszeretet: ettől el nem veri sem az ég csapása, sem a népnek hűtlensége, sem hozsánna, sem töviskoszoru.

*) Tompa M. Emlébeszédék 1. l.

**) Jellem. Ford, Könyves Tóth K. 1. l.

Elvhűségükkel a nagy jellemek úgy tekinthetők méltán, mint fénylő csillagok az emberiség egén, miknek sugarai újra keltik a hitet az erkölcsi rendeltetésben, a reményt az igazság végdiadalában.

És míg a lángészt a teremő hatalom adja, a jellemet önmagának kell az embernek megalkotnia. S hogy ez nehéz munka, bizonyítja a történet, mely szerint a nagy jellem ritkább, mint a nagyszellemi tehetség, megalkotásába a kísértések között belesfáradt nem egyszer a lángész. Ott Salamon izrael királya. Midőn mint ifju a trónra lép s ingadozni érzi még a talajt lába alatt, addig csak a Jehovának áldoz s csak egyért imádkozik; bölcseségért népe boldogítására. S midőn özönnel gyűl a kincs zsámolyához, s ott bókol a hízélgés előtte, akkor lelke eltántorul: ostora lesz mint zsarnok a népnek*), s idegen bálványok előtt hajlong gyáván a kéjelgők sergével. Ott Caesar. Mint feltörekvő ifjú, jó szívéért szerelve és tisztelve mindenütt, s nagy tehetségével honának egyik reménye. És mikor mint hadvezér, érzi, hogy a diadal zászlaihoz fűzve, s harczedzett legiók várnak parancsára, akkor megittasul a dicsvágytól a hős. Akkor keskeny Rubiconná lesz a honiránti tartozás előtte, mit áthidal az önzés, s honfi vértől párolgó fegyverével döntögeti honában a közüdv s a szabadság ol-tárit. Ott Napoleon. A szabadság nevelte; mint ifju azért lelkesült és harczolt. És mikor győztes csaták

*) I. kir. 12. d. r.

hosszu sora után a világ bámulva ismerte el benne korának legelső hadvezérét, a kivivott dicsőség magaslatán a hős elszédül, Megfordul oldalán a fegyver, s gyilkos kézzel emeli, ön nevelő dajkája a népszabadság ellen. Mindezeknek nem sikerült a jellemalkotás a szó igaz értelmében.

Es valóban ritkán is szerepel a történet színterén lángeszű férfiú, kit meg ne szédítne ottan-ottan a világ tömjénezése. Ritkán támad egy-egy Timoleon, ki a szabadságot, miért egykor harczolt, szent hűséggel védje akkor is, midőn a nép hozsánna közt füzi számára a hódolat koszoruját. Egy Washington, ki midőn hosszú küzdelmek után kivívja népe számára a békét s szabadságot s ekkor tisztelőinek serege jutalmul trónt akar neki ajánlani, önérzettel utasítja vissza. Erénynek ismeri a közügy igaz szolgálatát, de az erényt csak önmagáért az erényért szereli. Ott szívében a dicsőítés előtt, a diadalmálmor közt is az elvingatlanul: „A hazáért mindent, a hazát semmiért!”

Ha dicsőség a lángészre nézve a jellemalkotás, akkor Deák méltán foglal helyet a történet legdicsőbb férfiainak első sorában. Emléke egy szép és nagy jellemképét mutatja fel előttünk, mit irigyel tőlünk a világ, s melyre büszkeséggel fog utalni történetünk mint egy fénypontjára.]

Ott találjuk életében — mi a jellemnek első alapját képezi — a komoly elvhűséget. Ő a józan szabadelvűségnek volt hive; s ennek zászlajához, melyet kitűzött mint ifju a közügyek mezején, (1832) hű-

maradt mint férfi rendületlen. Ezt lobogtatta mint elaggott harczos végső felléptekor a törvényhozás tervén (1873) ezen tört meg a haldokló bajnok szemének utolsó sugara.

Férfias hűséggel uralkodott magán, és áldozatkészen szolgálta hazáját. A honszeretet volt rugója minden törekvéseinek, szabad, boldog magyar nemzet, alkotmányos fejedelemmel élén vágyainak célpontja. Ettől el nem térült; idegen bálványnak nem tömjénzett soha.

Ott Deák jellemében a ritka szép vonás, az önzéstelenség. Nevéhez nem tapad az önérdeknek még csak árnyéka sem. Nem ragadta meg lelkét soha, sem a fény, hatalom, sem a népkegynek csábító varázsa. A nemzet bizalma vezérszerepre hívta fel, a hatalom hű tanácsadásra: ő hű maradt magához ekkor is, — „következetes mint a sir“ — s nem hizelgett a népkegynek hatalomnak soha. A köztisztélet hozsánnával üdvözlő nem egyszer; s ő meg nem szédült, nem vezette dicsvágy csak egyetlen léptét sem. Alkalma lett volna a hírnév magaslatán könnyű szerrel magához hódítani a szerenese dús javait, s ő meghalt mint a nemes Aristides egyszerűségben, nem hagyva hátra kincseshalmazt, fényes rang s érdemjeleket; nem, mert ő megelégedett azon jutalommal, mit a hiven végzett polgár kötelességtudata szül a lélekben.

Nyilvános szereplését, továbbá a legtisztelre méltóbb fényben tünteti fel őszinte igazságszeretete, mely egy író szerint ezer erénynek forrása s egy

léleknek legszebbik jellemvonása. Ez képezi elménkben az orvoslatot a hibák s az illúziók ellen: ez a szívből a szenvedélyek zabolája; ez a társadalom legbiztosb összetartó köteléke. Ez képtelenné tesz arra, hogy csaljunk, s arra, hogy megcsalattassunk. De hogy mint győző erőt bírassuk az igazságot szeretni kell azt minden dolgok felett, s nem szeretni a dolgokban mást, mint az igazságot.

Deák ismerte az igazságot, védte azt és követte is mindig. Ő szerette honát, tisztelte mások jogait, nem ismerte a boszuvágyat, így nemes lelke a kitűzött célhoz mindig tiszta eszközt talált, s eljárása mindig az igazságszeretet visszatükrözése vala.— Méltán elmondható róla, mit Frankhon egy hősről hangoztatott a kegyelet: „Tettei oly őszinték voltak mint beszéde; beszéde nem volt más, mint gondolatnak képmása, s minden gondolata az igazság eszméje szerint volt alkotva *).“ Ő nagy volt a nehéz viszonyok hőzt bátorsága, a szerencsében szerénysége, s a béke munkáiban nyílt igazságszeretetével. E jellemvonással hódított már első felléptekor, erről ismerte őt a világ éltének végéig.

És pedig az a jellem, melynek sikerült kivívni az igazságos nevet. méltán indít tiszteletre mindig. A zsolttár író szerint: „Fénylik a sötétségben is az igazak világossága . . . soha meg nem indul, örök emlékezetben leszen az igaz **).

*) De Flechier: Turenne.

**) Zsolt. 112. r.

Tisztelet kíséri Deák nevét a hazában mindenütt; s e tisztelet nyilvánítás nem bálványzás, hanem az életében megvalósult erkölcsi nagyság őszinte elismerése. Nevéhez nagy tettek, s arany tiszta jellem fűződnek, miknek jutalma a halhatatlan emlék.

Minden életrevaló nép creklyekép őrzi elhalt nagyjainak nevét. Tudja, hogy azokban önmagát becsüli; érzi, hogy azoknak emléke a magasbra törő lelkesedésnek egyik forrása. Ha munkára int a közügynek oltára, a polgárerény magvait hintegetve gyújt tetterre a nagyférfiak dicső példája. Ha elborul a hon felett az ég, s villámok csapkodják a nemzet életfáját, feltámadnak az emlékezetben a régen elhunyt hősök, éleszik az áldozatkészség szent tüzét; s lelkesítve visznek küzdelemre s megtanítnak újra kivívni a sorstól az erény jutalmát. A Miltiadesek emléke Themistoklesekét teremti, s Marathon neve győzelemre visz Salamisnál s Plataea vérázott mezején.

S míg a nép megérti nagyjainak reményét, óhaját; lelkesülni tud azoknak nemes példáin; míg érzi, hogy az elköltözött hősökben dicső tanuk néznek figyelemmel le rá; addig nem kell félnie az enyészeti romboló hatalmát.

Egy ily drága talizmánja lesz a magyarnak Deák emléke is. Ez a honfikebéli a hazáért dobogni készíti s a jó és balsorsban igazságot, szabadságot szeretni tanítja. — Kivívott czéljáért, polgárerényéért egy ország kegyelelte mondja el a vallomást felette, melyel Amerika nagy hőst tisztelte meg a nép: „meg-

illeti a dicsőség. Hazájának szabadságot szerzett, ezért egy szabad nép hála tisztelete jutalmazza meg őt *).“

Áldás reád megdicsőült szellem! Ki nemzedet boldogítására szenteléd éltedet, s az igazságot követted vezérül mindenkor, lelj üdvöt a boldogok s igazak örök honában is Amen.

*) Washington élete: Czuczor G. 181 l.

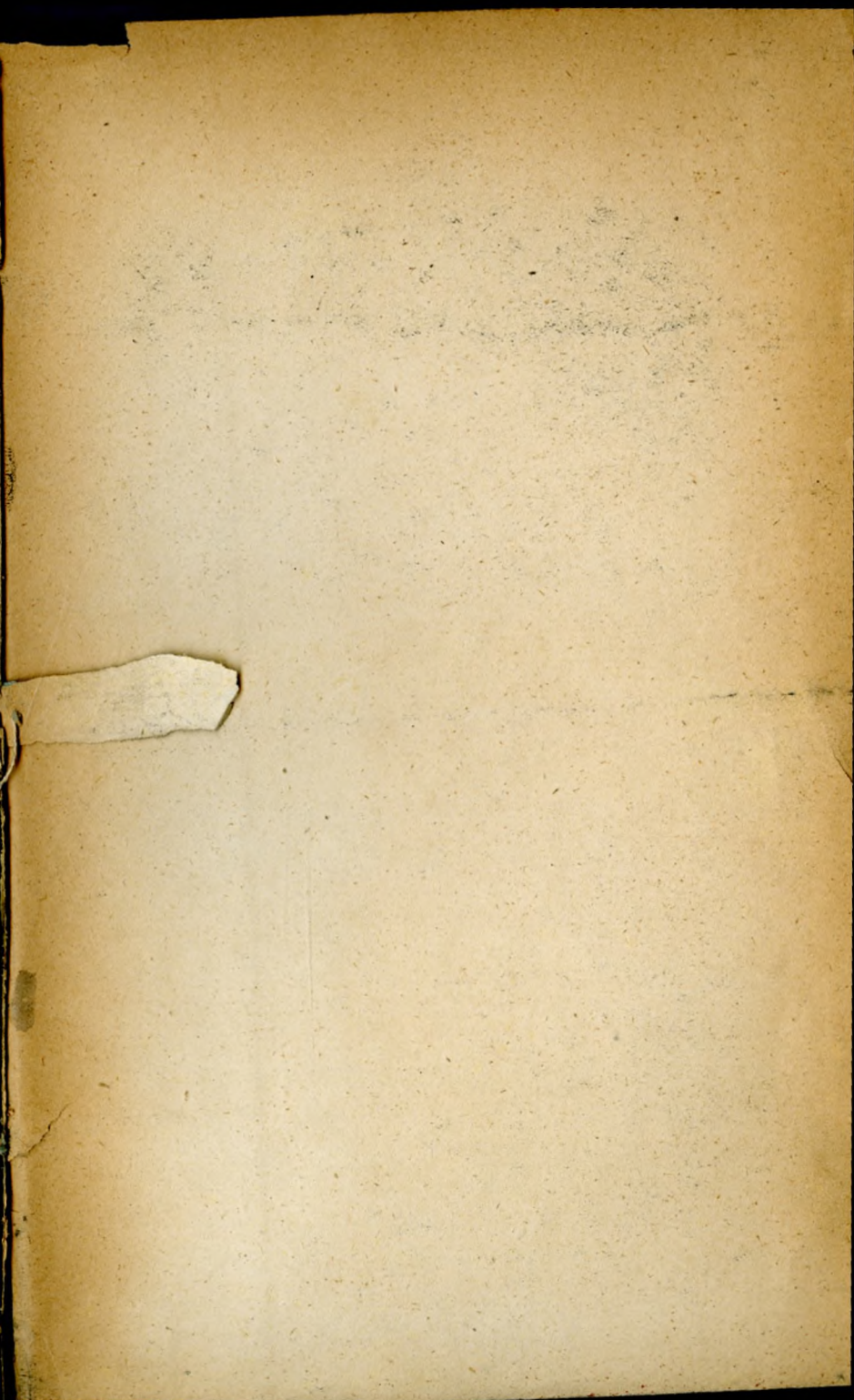
DE BALLAGI GÉZA.

Ara 20 kr.

A tiszta jövedelem egy része,
a vizkárosultak segélyezésére,
a másik része,
a pápai ev. iskola javára fordítatik.

2002

2012

